

Magyar makkabeusok új harcmezőjén. Komoly Ottó és a cionista ellenállás öröksége

Holokauszt Emlékközpont – konferencia
Budapest, 2023.09.12.
Absztraktfüzet

Novák Attila

(történész, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Goldziher Intézet főmunkatársa):
Komoly Ottó évei

Az előadás Komoly Ottó különböző életszakaszaival foglalkozik, rávilágítva a mártírhálalt halt cionista vezető személyiségére, ennek a történelmi eseményekben betöltött szerepére. Komoly a középutas klál (héberül: általános) cionista mozgalomból indult és lett – a zsidóságot meglehetősen drámaian érintő események közepette – az országos cionista szervezet vezetője. Életútja során személyiségének más vonásai kerültek előtérbe – az adott történelmi helyzetnek megfelelően. Volt teoretikus-történész énje is, ez a megjelent két kötetében jutott kifejeződésre. Az előadás tiszteleg Komoly Ottó egyszerű, ám mégis nagyon összetett életműve előtt.

Olosz Levente

(történész, HDKE)

Magyar zsidók menekülése a román-magyar határon. Kihaszíratlan lehetőség vagy kivitelezhetetlen megoldás?

A második világháború végétől kezdve a magyar zsidó vezetéssel szemben élt a vád, hogy a zsidóüldözés során nem tettek meg mindent a magyar zsidók felvilágosításáért és megmentéséért. Az egyik leggyakrabban hangoztatott alternatív menekítési lehetőségként a magyar-román határ került előtérbe, ahol egyes vélemények szerint több tízezer magyar zsidó életét lehetett volna megmenteni. Ezt a nézetet a történelemtudomány egyes képviselői is osztották, és osztják a mai napig. Előadásomban az állítás valóságtartalmát három szempont alapján vizsgálom: először is azt elemzem, hogy a magyar zsidók számára mennyire tekinthető releváns megküzdési vagy túlélési stratégiának a határon való szökés a német megszállás előtt. Másodsorban bemutatom, hogy a német megszállás következtében miként alakult át a magyar-román határon való szökés opciója, milyen konkrét lehetőségekkel és veszélyekkel járt, és hogy az akció a gyakorlatban hogyan nézett ki. A fenti szempontok alapján végül áttekintem a több tízezer zsidó megmentésével kapcsolatos állítás valóságosságát, bemutatóva, hogy egy ilyen próbálkozás ténylegesen milyen eséllyel bírt volna. Összességében az előadásban amellől érvelek, hogy a magyar-román határon való tömeges szökés vagy szöktetés elképzelése egy utólagos konstrukció, amely a magyar zsidóság társadalompolitikai fejlődéséből, a határon való átjutás bonyolultságából és a magyar holokauszt kontextusából adódóan nem valósulhatott meg.

Glässer Norbert (kulturális antropológus, HDKE) – Zima András (igazgató, HDKE):

Harc az „öntudatlan cionistákért.” A kelet-európai zsidó és a menekült rabbik sajtóértelmezései a vészidőszak közepén.

Előadásunkban percepciókkal és burkolt sajtódiskurzusokkal foglalkozunk. Miként jelenik meg a hászid rebbék, orthodox rabbik kimenekítése a felekezeti és mozgalmi sajtóban? Milyen előképek alakultak ki a mentendőkről a vészidőszak előtt. A kelet-európai hászid rebbék, rabbik kimenekítéséről szóló hírek, ahogyan az ottani történések hírei is, nem voltak a sajtónyilvánosság elé hozhatóak. Az Orthodox Zsidó Újság is legfeljebb burkoltan, rebbelátogatás köntösébe öltöztetve adott hírt egy-egy kimenekített, a Szentföld felé tartó rebbéről.

A zsidó gólusz, a száműzetés megpróbáltatásaiaként viszont már az 1930-as évek elejétől hírt adtak a nyugat-európai és a környező országok antiszemita jelenségeiről. A cionista sajtó pedig a propagandisztikus írásaiban az antiszemita jelenségektől függetlenül – a modernitás életmódváltásáról felől legitímálva önmagát – potenciális és öntudatlan cionista tömegeket látott, a disszimilánsként bemutatott hászid zsidókban.

Hörcher Eszter

(művészettörténész, HDKE)

Friedrich Born és a budapesti embermentés kapcsolata

Friedrich Born személye meghatározó volt az 1944-1945-ös év fordulójának időszakában, a nemzetközi és budapesti embermentés ügyében. Born a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottság magyarországi delegátusaként Budapesten, számos más fontos személyiséggel együtt működött közre a budapesti zsidóság mentésében. Ilyen személy volt Komoly Ottó a budapesti cionista szövetség elnöke, az „A”-szekció munkacsoportjának vezetője, Sztehlo Gábor evangélikus lelkész, Eduard Brunschweiler svájci üzletember, későbbi pannonhalmi oblatikus vagy Kelemen Krizosztom pannonhalmi főapát. Menlevelek kibocsátásával, szociális jellegű intézmények és gyermekotthonok fenntartásával, és a nyilas kormány elől menekülő egyének megmentésével, segítségével foglalkozott mandátumának idején, 1944 májusa és 1945 júniusa között, amely tevékenység egyik központja a budapesti Vadász utcai Üvegház volt.

Ledniczky Livia

(történész, a MERKAZ – Héber és Izraeli Kulturális Központ igazgatója)

A cionista ifjúsági mozgalmak jelene Magyarországon

Magyarországon jelenleg a Hasomer Hacair, a Hanoar Hacioni és a Habonim Dror cionista ifjúsági szervezetek aktívak. Hogyan valósítják meg most ezek a szervezetek a korai mozgalmak ideológiáját? Hasonlóságok és eltérések a munkájukban. Mi a szerepük a mai zsidó ifjúsági nevelésben? Hogyan segíti a Merkaz a munkájukat és mi a Sochnut hosszú és rövidtávú stratégiája a hazai cionista szervezetekkel.

Dr. Tamási Balázs

(könyvtárigazgató, Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem

egyetemi docens, Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem, Történelem Tanszék)

Cionista gyűjtemények az OR-ZSE Könyvtárában

Az előadás során az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtárában található cionizmussal kapcsolatos állományrészek általános ismertetése, bemutatása történik meg. E gyűjtemények magukba foglalnak apró- és kisnyomtatványokat, könyveket és folyóiratokat, amelyek a magyarországi cionizmus primer forrásai. A kisnyomtatványok, gépiratos rölapok és pár számot megért cionista folyóiratok jelentőségét és értékét elsősorban az adja, hogy azok sokszor csak egy-egy példányban maradtak fenn az utókor számára. Az efemer típusú, kérész életű dokumentumokból a hazai cionizmus szervezeteinek történetét, eszméit, szabályzatait még pontosabban megismerhetjük, így azok további kutatásra érdemesek. A gondos megőrzés és kutathatóvá tétel érdekében az OR-ZSE Könyvtárában ezen dokumentumok különös figyelmet kaptak az elmúlt évek során, ennek eredményeire szintén kitér az előadás. Végül e könyvtári dokumentumok származásának, provenienciájának áttekintésével röviden arra is rá kívánunk mutatni egy-egy példával (pl. Magyar Cionista Szövetség Komoly Ottó Könyvtára), hogy a néhai Országos Rabbiképző Intézet (később OR-ZSE) Könyvtárának gyűjtőkori szempontjai és annak változásai visszatükrözik az intézmény vezetésének korszakonkénti cionizmussal kapcsolatos attitűdjét.